

บันทึกข้อความ

กลุ่มงานบริหาร	เลขที่	0354
๒๕ มค ๒๕๖๑	15 49	๕

ส่วนราชการ...สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๖๕๑๙

ที่ ยธ ๐๖๑๑๙/๙๙ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง...ขอส่งสรุปสาระสำคัญของเวทีสาธารณะนานาชาติ ว่าด้วยหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ตามหนังสือที่ ยธ ๐๖๑๑๒/๒๒ ลงวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมอบหมายให้ข้าพเจ้า นายชัยสิริ สุธาประดิษฐ์ พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติการ ปฏิบัติหน้าที่ ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา เข้าร่วมเวทีสาธารณะนานาชาติ ว่าด้วยหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ซึ่งจัดโดยสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ณ โรงแรมดุสิตธานี เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑ นั้น

บัดนี้ เวทีสาธารณะนานาชาติดังกล่าวได้เสร็จสิ้นแล้ว โดยข้าพเจ้าได้จัดทำรายงานสรุปสาระสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยหรือ Thailand Institute of Justice (TIJ) ซึ่งเป็นสถาบันในเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติด้านการป้องกันอาชญากรรม ความยุติธรรมทางอาญา และหลักนิติธรรม ได้จัดเวทีสาธารณะนานาชาติ ว่าด้วยหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ ในหัวข้อ “ผสมผสานมุมมองหลักนิติธรรมจากสากลสู่การพัฒนาในภูมิภาค” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีในสำหรับการพัฒนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จากทุกภาคส่วนในสังคม และสนับสนุนให้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประชุมประกอบด้วย การแสดงปาฐกถา และเสวนาจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้นำรุ่นใหม่ของ TIJ (TIJ-IGLP Workshop for Emerging Leaders on the Rule of Law and Policy) ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

หลักนิติธรรมและมุมมองเชิงนโยบาย

การร่างและการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายของประเทศ โดยกฎหมายเปรียบเสมือน ‘มือแห่งอำนาจ’ ที่ทำหน้าที่กระจาย จำกัด สร้าง และคงไว้ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจและอำนาจ ดังนั้น หากกฎหมายถูกใช้ไปในทางที่ผิดโดยไม่มีการคำนึงถึงบริบทและความเหมาะสม ก็อาจก่อให้เกิดผลร้ายตามมา หลักนิติธรรมจึงเป็นปรัชญาที่สำคัญในการบริหารประเทศ

หลักนิติธรรมนั้นให้ความสำคัญกับความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย โดยกฎหมายภายใต้หลักนิติธรรมจะต้องมีความแน่นอน เป็นธรรมกับทุกฝ่าย และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของคนทุกคน การบังคับใช้กฎหมายต้องรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่มีการนำตำแหน่งสถานะทางสังคม หรือฐานะทางเศรษฐกิจมาเป็นข้ออ้างในการเลือกปฏิบัติ รัฐต่าง ๆ ที่ปกครองภายใต้หลักนิติธรรมจึงสามารถพัฒนาบ้านเมืองของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

/อย่างไรก็ตาม...

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงกฎหมายกับการพัฒนา คนส่วนมากมักจะคิดถึงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ในความเป็นจริงแล้ว กฎหมายบางประเภท เช่น กฎหมายอาญา ก็สามารถสร้างผลกระทบใหญ่หลวงต่อสังคมได้เช่นกัน ดังนั้น การร่างหรือบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวัง โดยวิเคราะห์กฎหมายข้อใดข้อหนึ่งตามขั้นตอนวิเคราะห์กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. ระบุกฎหมายที่ต้องการวิเคราะห์ให้แน่ชัด ซึ่งรวมไปถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย
๒. ระบุประเด็นที่จะวิเคราะห์ให้แน่ชัด กล่าวคือ จะวิเคราะห์ส่วนใดของกฎหมายนั้น และจะมองผลกระทบในด้านใด
๓. นำบริบททางสังคมเข้ามาร่วมพิจารณา โดยในข้อนี้ ผู้วิเคราะห์ต้องเข้าใจวิธีการและขั้นตอนที่กฎหมายนั้นถูกนำมาใช้ (หรือไม่ใช้) โดยผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ หรือประชาชนทั่วไป ตลอดจนจนถึงการตอบรับของสังคมเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว และคำนึงถึงความเป็นพลวัตรของกฎหมายข้อนั้น ๆ
๔. คำนึงถึง 'ด้านมืด' ของกฎหมายอยู่เสมอ โดยคิดถึงความเป็นไปได้ที่กฎหมายนั้น ๆ จะถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด และ/หรือก่อให้เกิดผลในทางลบโดยไม่คาดคิด

หากสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านี้ได้ ผู้วิเคราะห์ก็จะสามารถเข้าใจกฎหมายข้อหนึ่งข้อใดได้อย่างถี่ถ้วนชัดเจน และสามารถใช้อุบายกฎหมายดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักนิติธรรม

อย่างไรก็ตาม โดยแก่นแล้ว หลักนิติธรรมนั้นไม่มีรูปแบบตายตัว ดังนั้น การนำโครงสร้างและ/หรือกระบวนการของหลักนิติธรรมที่ประสบความสำเร็จในประเทศอื่น ๆ มาปรับใช้ในอีกประเทศหนึ่งจึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง การนำหลักนิติธรรมมาใช้ควรมีการคำนึงถึงกับบริบทและสภาพแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ อย่างจริงจัง หลักนิติธรรมที่แท้จริงจึงจำเป็นต้องเกิดจากสมาชิกในสังคมนั้นเป็นผู้ตัดสินใจ ผลักดันและนำมาใช้ด้วยตัวพวกเขาเอง สังคมที่อิงหลักนิติธรรมจึงควรมีความยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามากำหนดแนวทางและนโยบายของสังคมนั้น ๆ เองโดยไม่มีแบ่งแยกกว่าเป็นภาครัฐหรือเอกชน ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการสร้างหลักนิติธรรมอย่างยั่งยืน คือภาวะผู้นำ ความตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ และความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในสังคมนั้น ๆ นั่นเอง

หลักนิติธรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของหลักนิติธรรม อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงหลักนิติธรรม ประชาชนทั่วไปจะมองว่านิติธรรมเป็นหลักการปกครองแบบ 'บนลงล่าง' ซึ่งหมายความว่า ผู้มีสิทธิ์ใช้หลักนิติธรรมต้องเป็นผู้นำรัฐบาล ผู้มีอำนาจ หรือผู้ใช้อำนาจปกครองอื่น ๆ มุมมองแบบนี้จึงทำให้ภาคประชาชนละทิ้งความสนใจเกี่ยวกับหลักนิติธรรมซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมไป สิ่งนี้จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการผลักดันหลักนิติธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และในขณะเดียวกันก็ทำให้รัฐบาลและกระบวนการยุติธรรมขาดความชอบธรรมและการยอมรับจากประชาชนทั่วไป

หลักนิติธรรมที่แท้จริงควรมีลักษณะ 'ล่างขึ้นบน' กล่าวคือประชาชนควรเป็นผู้กำหนดนโยบาย แนวความคิด และแผนงานต่าง ๆ ด้วยตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมซึ่งประกอบไปด้วยองค์กรศาล อัยการ และตำรวจ ที่มักจะถูกมองว่าเป็นองค์กรแห่งอำนาจ และไม่เปิดโอกาสให้กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ทางออกหนึ่งของปัญหานี้คือการที่รัฐบาลในประเทศต่าง ๆ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมผ่านกระบวนการต่าง ๆ โดยมีตัวอย่างคือการใช้ระบบลูกขุน ระบบผู้พิพากษาสมทบ ศาลสมทบ และศาลผสม เป็นต้น เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมมีประโยชน์พอสังเขป ๔ ประการ คือ

- ประโยชน์ทางการศึกษาและการให้ความรู้: การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ย่อมทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และตระหนักรู้ในสิทธิของตนเองมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเคารพกฎหมาย (culture of lawfulness) ขึ้นในสังคม
- ประโยชน์ด้านความชอบธรรม: คำตัดสินต่าง ๆ ที่ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน ย่อมมีความชอบธรรมมากกว่าการที่ศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ตัดสินแต่เพียงฝ่ายเดียว
- ประโยชน์ด้านความโปร่งใส: การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้กระบวนการพิจารณาคดีมีความโปร่งใส และลดโอกาสที่จะเกิดการทุจริตหรือประทุพติมิชอบ
- ประโยชน์ด้านการพิจารณาคดี: การให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะ เป็นในฐานะลูกขุนหรือผู้พิพากษาสมทบ ย่อมเป็นการเพิ่มความหลากหลายทางมุมมอง ความคิด และประสบการณ์ ซึ่งจะ เป็นผลดีต่อการพิจารณาและตัดสินคดี

โดยในประเทศที่ได้นำระบบคณะลูกขุนไปทดลองใช้ เช่น ประเทศไต้หวันและประเทศเกาหลี ได้นั้น ผลจากแบบสำรวจความพึงพอใจต่อประสบการณ์การมีส่วนร่วมและกระบวนการยุติธรรมโดยรวม ออกมาเป็นที่น่าพอใจ และอาจจะมีการแก้กฎหมายเพื่อนำระบบดังกล่าวเข้ามาใช้จริงในอนาคต (บางประเทศ มีการใช้กระบวนการดังกล่าวแล้วในบางลักษณะคดี) การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม อย่างแท้จริง จึงอาจจะเป็นหนทางที่ดีในการเริ่มสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักนิติธรรมขึ้นในระดับรากหญ้าของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหน่วยงาน

๑. กรมพินิจฯ ควรจัดการเรียนรู้ด้านกฎหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับหลักนิติธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทั้งที่อยู่ภายใต้และนอกเหนือจากความดูแลของกรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่ยังไม่เข้าสู่สถานพินิจฯ ผ่านงานด้านประสานกิจกรรมชุมชน เช่น โครงการหนึ่งพินิจหกสถานศึกษา โดยการเรียนรู้ดังกล่าวนอกจากจะเสริมสร้างความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแล้ว ยังต้องเน้นหนักด้านการปลูกฝังจิตสำนึก ทศนคติที่ดี และความเคารพต่อกฎหมายเพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งการเคารพกฎหมาย (culture of lawfulness) ให้แก่เด็กและเยาวชน

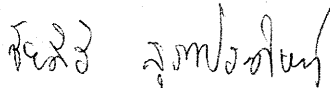
๒. กรมพินิจฯ ควรส่งเสริมการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากหัวใจของหลักนิติธรรมคือการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นทางเลือกที่ดีในการเปิดทางให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม

๓. นอกจากการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนแล้ว กรมพินิจฯ ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและวัฒนธรรมการเคารพกฎหมายและเคารพผู้อื่นให้แก่บุคลากรในกรมพินิจอีกด้วย เช่น การนำยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาปรับใช้กับภารกิจงานของกรมฯ เพื่อประกันว่าจะไม่มีการใช้ความรุนแรงหรือละเมิดสิทธิใด ๆ ของเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมพินิจฯ

๔. กรมพินิจฯ ควรส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน เครือข่าย หรือแม้แต่เด็กและเยาวชนเองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การจัดกิจกรรม และการดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของชุมชน

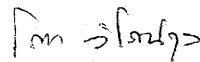
ในการนี้ข้าพเจ้าจึงขอจัดส่งสรุปลงสาระสำคัญจากเวทีสาธารณะนานาชาติ ว่าด้วยหลักนิติธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ ๔ เพื่อเสนอต่ออธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากเห็นชอบขอได้โปรดนำเรียนอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

(นายชัยสิริ สุธาประดิษฐ์)
พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติการ

เรียน อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

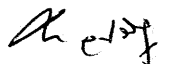
จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นางสาวโรจนา วิโรจน์กุล)

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

รักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

จรัสวรรณศิริประภาส อรรถปรีชา

๒๖ มี.ค. ๒๕๖๑

ทราบ / สอนักเป็นอิสระ
www.thairat.com เว็บไซต์ กพพ.
หรือ QR Code

(นายสหการณณ์ เพ็ชรนรินทร์)

อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

๓๐ มี.ค. ๒๕๖๑